

PAARBLADIG & VERSPREIDBLADIG GOUDVEIL

Chrysosplenium oppositifolium / *Chrysosplenium alternifolium*

(foto Wouter Pattyn / Buiten-beeld)

S45

Beschermingsstatus

Rode lijstcategorieën

Beschermingsstatus

Habitatrichtlijnsoort

Vogelrichtlijnsoort

Belangrijke leefgebieden

Korte soortbeschrijving

Soortkenmerken

De bloemen van beide soorten zijn groenachtig geel en omgeven door helder geelgroene schutbladen. Bij Paarbladig goudveil staan de bladeren tegenover elkaar. Ze zijn rondachtig tot langwerpig en stomp getand. Verspreidbladig goudveil heeft de meeste bladeren grondstandig in een wortelrozet, hartvormig of niervormig. De stengelbladeren staan verspreid.

Biotoopvereisten

Paarbladig en Verspreidbladig goudveil zijn typerende planten van bronbossen en bosbeken. Beide hebben vergelijkbare groeiplaatsen: half beschaduwde tot beschaduwde plaatsen op natte, matig voedselarme tot matig voedselrijke, zwak zure grond in bronmilieus.

In de bronmilieus in strikte zin zijn de hydrologische omstandigheden gedurende het hele jaar constant: het uittrekkende grondwater staat aan maaiveld en heeft jaarrond dezelfde temperatuur en samenstelling.

Ze zijn gebonden aan een beschutte omgeving met een gelijkmatige temperatuur en een hoge vochtigheidsgraad. Ze hebben een min of meer lemige bodem en een ononderbroken toevoer van zuurstofrijk water nodig. Beide soorten zijn schaduwminnend en komen daarom voornamelijk voor in de schaduw van bomen

en struiken, dikwijls van Zwarte els. Het Paarbladig goudveil is evenwel minder aan schaduwrijke plekken gebonden dan het Verspreidbladig goudveil. Ook groeit het dikwijls dichter bij of in het water, al is het geen echte waterplant. Ze wordt ook dikwijls gevonden op kleine bron- en kwelzones vlakbij de bronbeek. Het Verspreidbladig goudveil groeit meer langs de zandige - vaak onstabiele - oevers van bosbeken. In het algemeen staat het Verspreidbladig goudveil op minder natte en voedselrijkere grond dan het Paarbladig goudveil, al groeien beide soorten op sommige plaatsen door elkaar.

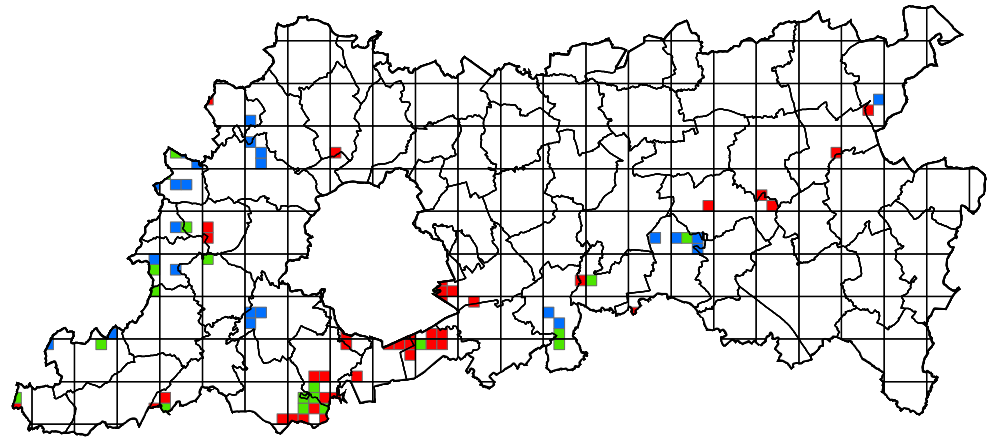

Foto: Essenbronbos met groeiplaatsen van Goudveil (foto Grontmij)

Voorkomen in de provincie Vlaams-Brabant

Regionale verspreiding

De verspreiding van Paarbladig en Verspreidbladig goudveil in de provincie Vlaams-Brabant is vrijwel identiek gezien de soorten ongeveer in dezelfde biotopen voorkomen, namelijk in de bronbossen van de bovenlopen van de zijbeken van Dender, Zenne en Dijle.

Blauw = Paarbladig goudveil, Groen = Verspreidbladig goudveil en Rood = Beiden voorkomen

Knel- en aandachtspunten

- Onaangepaste bosexploitatie en inspoeling van meststoffen leiden tot beschadiging en degradatie van de bosbodem en resulteren o.m. in bodemverdichting, wijziging van de waterhuishouding, eutrofiëring en vegetatieverruiging. Ook overstrooming met beekwater van slechte kwaliteit of toevoer van vervuild water draagt bij tot de teloorgang van geschikte groeiplaatsen.
- Om toegang te verkrijgen tot het bos of tot aanpalende terreinen worden veel bronbossen of delen ervan ontwaterd. Dikwijls worden delen van bosbeken in buizen gelegd of worden drainagegreppels gegraven; natte zones worden met grond opgevuld en toegangswegen met grof puin verhard. Ook al blijven hierdoor de groeiplaatsen ongehavend, dan nog leidt dit veelal onrechtstreeks tot verstoring van de waterhuishouding en komt de groeisituatie in het gedrang.
- Ruiming en sanering van bronbosbeken leidt tot structuurvernietiging. Ook beekruiming die buiten het bos plaatsvinden kunnen een ongunstige invloed hebben op het bos, bijvoorbeeld door een verhoogde/versnelde watertoevoer (met versterkte oevererosie tot gevolg). Op kleine schaal worden bosbeken en bronnen opgestuwd als drenkplaats of voor de waterbevoorrading van vis- of recreatievijvers. Uitzonderlijk worden in bronzones poelen uitgegraven.
- In bronbossen komen vaak boom- en struiksoorten voor die niet aan de bodemomstandigheden of de natuurlijke boscondities zijn aangepast. Wijzigingen van de kruidlaag zijn meestal het gevolg van gebiedsvreemde beheerhandelingen. Bosexploitatie kan plotseling tot geheel andere bosomstandigheden leiden. Planten, die zich moeizaam aan een bepaald milieu hebben aangepast, worden dan

plotseling blootgesteld aan geheel andere omgevingsfactoren die hun groeimilieu ingrijpend wijzigen en waardoor ze verdwijnen.

Overzicht maatregelen

H8.1.	Herstel van de waterhuishouding
H8.7. - H8.8. - H8.9. - H8.14.	Aangepaste, ecologische bosexploitatie

S45.1.	Bufferen van groeiplaatsen
S45.2.	Bronbosherstel
S45.3.	Tegengaan van verruiging

Landschaps- en habitatgerichte maatregelen

H8.1. Herstel van de waterhuishouding

Aantastingen van bronhoofden en bronbeken worden dikwijls veroorzaakt door invloeden die op de structuur inwerken, zoals afwateringen, inbuizingen, beschoeiingen en rechte trekkingen. Om het probleem op te lossen volstaat het in de meeste gevallen om de oorzaak weg te nemen of voorzieningen te treffen om de negatieve invloed tegen te houden of te beperken (zie maatregel S45.1. Bufferen van groeiplaatsen). Herstelmaatregelen mogen de omstandigheden niet bruusk veranderen. Afwateringsgreppels worden enkel gedempt op voorwaarde dat dit geen blijvende bodem- of vegetatieverstoring met zich meebrengt. Dikwijls is het beter de greppels geleidelijk aan te laten vervallen (door bladval), al dan niet in combinatie met een plaatselijke (natuurlijke) afdamming om de waterafvoer te vertragen. Langs bronbeken kan enkel in extreme gevallen aan kunstmatig herstel van de beekstructuur worden gedacht en doorgaans beperkt de ingreep zich tot het uitbreken van buizen en/of verharding en het verwijderen van ongewenste hindernissen en constructies. De beek herneemt heel snel haar eigen loop, waarvoor ze ook genoeg ruimte moet krijgen. Om dezelfde reden volstaat het ook om de beschoeiing van oevers weg te nemen of te stoppen met het herprofilen en ruimen van de bedding om een aanzet te geven voor een meer natuurlijk beekverloop.

Foto: Goudveil groeit voornamelijk in de zone waar zuurstofrijk bronwater aan de oppervlakte komt (foto Grontmij)

H8.7. - H8.8. - H8.9. - H8.14. Aangepaste, ecologische bosexploitatie

Waardevolle kwelrijke en natte terreindelen worden ontzien bij bosexploitatie. Indien boswerken noodzakelijk zijn, worden aangepaste ontginningsmethoden en –materieel ingezet. Boswerken kunnen enkel in de winter tijdens periodes van langdurige vorst plaatsvinden. Bij een intensiever gebruik van bronbos, bijvoorbeeld als hakhout, moeten voor het kappen van de stoven lange omlooptijden van minimaal 10 tot 12 jaar worden aangehouden. Na kappingen moeten de afgekapte takken meteen uit het bos worden verwijderd, anders kan dit tot verruiging leiden. Dikke stammen daarentegen kunnen in beperkte mate blijven liggen.

Soortgerichte maatregelen

S45.1. Bufferen van groeiplaatsen

Instroom van meststoffen vanuit aanpalende landbouwpercelen naar kwelgebieden moet vermeden worden. Dit kan door langsheen de meest gevoelige bosdelen bufferstroken aan te leggen. De efficiëntie van een dergelijke maatregel verhoogt met de grootte van de bufferstrook, maar ook met de gunstige inplanting ervan. Bij de lokalisatie wordt de ligging van het bos tegenover de aangrenzende landbouwgronden

S45

bekeken. Als buffergebied komen vooreerst de terreinen in aanmerking die aansluiten op het brongebied en zeker diegene die een helling beschrijven ten opzichte van de bron en de bronbeek en van waaruit rechtstreekse inspoeling van meststoffen en/of grond kan plaatsvinden. Dit maakt dat ook bronnen die buiten het bos ontspringen moeten worden afgeschermd. De volgende ingrepen zijn mogelijk:

- Niet ploegen tot tegen de bosrand en het aanleggen van een gras of ruigtestrook tussen de akker en het bos;
- Opwerpen van een beschermende berm ("boswal") met een afwateringsgracht langsheen de bosrand, die afspoelend water en modder tegenhoudt en afleidt. De gracht moet regelmatig onderhouden worden;
- Instellen/afspreken van bemestingsnormen en/of het niet bemesten van een strook langsheen de bosrand;
- Aanplanten van een schermbeplanting langsheen de bosrand. Deze moet voldoende breed zijn om invloed te hebben: een zestien meter brede vegetatiestrook tussen een akker en een beek reduceert de stikstoftoevoer aanzienlijk en bij een vijftig meter breed oeverbos is dit nog beter te zien. Een aangepaste en gevarieerde boomsoortenkeuze is wel belangrijk, vermits de aanleg van bijvoorbeeld een homogeen elzenbos het stikstofgehalte opdrijft, doordat bacteriën in de wortelknolletjes jaarlijks tot 100 kg stikstof/ha kunnen produceren;
- Omzetten van bouwland in grasland;
- Niet bewerken van een brede strook langsheen de bosrand;
- Een (her)bebossing van aangrenzende percelen;
- Gebruik van korrelmest in plaats van stuifmest of vloeimest op aangrenzende landbouwgronden of toepassen van de mestinjectiemethode;
- Evenwijdig aan de bosrand ploegen, i.p.v. van hoeks;
- Een extensief gebruik van de aan het bos grenzende terreinen;
- Inloop van vee moet in en in een brede perimeter rondom de bronzone vermeden worden door een (stevige !) omheining van een beschermingszone. Er wordt op gewezen dat het aanbrengen van prikkeldraad en/of in stand houden van prikkeldraadafsluitingen in en om bossen gereguleerd wordt door artikel 97 van het Bosdecreet.

Vervuiling van bronnen en bronbeken is eenvoudig op te lossen door afval te ruimen en lozingspunten af te leiden of op te heffen. Daarbij moet worden opgelet dat bij ruimingswerken de bron(beek)structuur zo min mogelijk wordt beschadigd en geen gevaarlijke producten vrijkomen in het milieu. Bij de afleiding van lozingspunten moet er op gelet worden, dat het probleem niet wordt verlegd en een ander waardevol gebied wordt vervuild. Aansluiting op de openbare riolering of op een kleinschalige waterzuivering is in dit geval een goed alternatief.

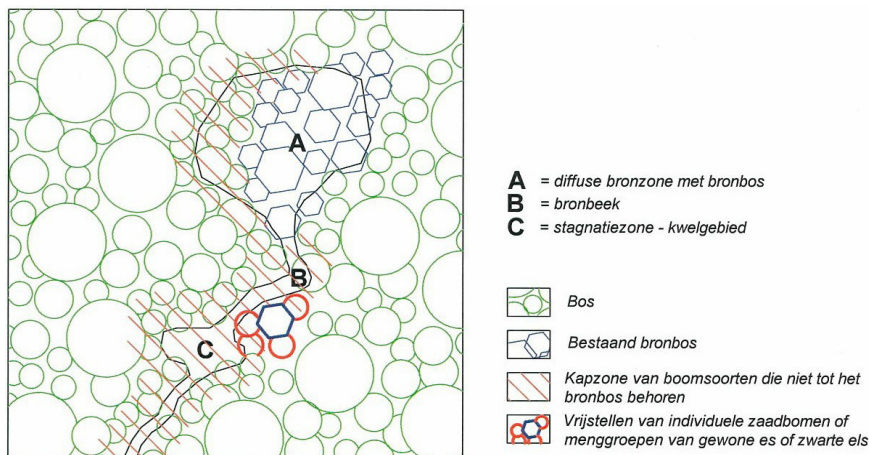
S45.2. Bronbosherstel

Goudveil is grotendeels gebonden aan het essenbronbos. Een omvorming naar bronbos moet geleidelijk aan gebeuren en begint bij voorkeur in de randzone van bestaande bronbosvegetaties of op plaatsen die een goede uitgangssituatie bieden voor de ontwikkeling van bronvegetaties. Dit gebeurt door een klein- en fijnschalig bosbeheer, dat gelijkenissen vertoont met het 'plenterbedrijf' en het 'uitkapbos'. Doel is een mozaïek van licht en zwaar beschaduwde groeiplaatsen te creëren. Het schaduweffect wordt bepaald door de samenhang tussen boom- en struiklaag. Bronbossen hebben een ijle boomlaag met Gewone es als hoofdboomsoort en de struiklaag zorgt voor het nodige schaduweffect.

Men dient zich rekenschap te geven van het feit dat het kappen van bomen tijdelijk tot verruiging kan leiden, met name de ontwikkeling van Bosbraam wordt hierdoor bevorderd. Omvormingen gebeuren daarom gefaseerd en in bepaalde gevallen is een opvolgingsbeheer nodig. Indien de gewenste boomsoorten reeds in de struiklaag voorkomen dan kan hiervan vertrokken worden. Zo niet komt kunstmatige aanplanting van soorten zoals Gewone es, Fladderiep en Zwarte els in aanmerking eventueel aangevuld met struiksoorten als Gelderse roos en Europese vogelkers. In dit geval moet de bodembewerking tot een minimum worden beperkt en kan ook aan inzaai worden gedacht. De om te vormen bosoppervlakte is bij voorkeur niet te groot en beperkt zich tot een deel van het bronbos. In bepaalde gevallen kan op kleine schaal en binnen een

pakket van beheermaatregelen, gebruik gemaakt worden van technieken, die kaderen in een natuurgericht bosbeheer, zoals het ringen en omtrekken van grote bomen. Vooral op plaatsen waar de gewenste soorten al in de verjongingsvegetatie voorkomen is dit een goede methode.

Figuur: Omvorming en beheer van bronbos (tekening Econnection)

S45.3. Tegengaan van verruiging

Verruiging van de vegetatie kan lokaal bronbosvegetaties ernstig bedreigen. Oplossingen bieden:

- Het wegnemen van boomsoorten met een slechte strooiselafbraak (bv. Plataan en naaldbomen);
- Het ruimen van klein takhout uit en langs de bronhoofden en bronbeken. Dit is niet noodzakelijk tegenstrijdig met het behoud van dood hout in het bos. Vaak zijn het restanten van kroonhout dat na kapping in het bos is blijven liggen;
- Het maaien van de kruidlaag in bossen is geen courante beheermethode en wordt in de bosbouw enkel toegepast om natuurlijke verjonging te stimuleren of jonge beplantingen vrij te stellen. Geheel nieuw is de maatregel echter niet: vroeger was het maaien van bramen een meer courante praktijk. In het natuurbehoud heeft men hiermee weinig ervaring. Niettemin kan het maaien van ruigtekruiden rond de meest bedreigde bronbosvegetaties tijdelijk uitkomst bieden, mits dit aan andere maatregelen wordt gekoppeld, zoals het bebossen van open plekken en het bufferen van inspoelingszones. Het maaien gebeurt in de zomer. Het spreekt voor zich dat steeds omzichtig moet worden gewerkt (tredschade vermijden) en dat het maaisel moet worden verwijderd.

Financierings- en ondersteuningmogelijkheden

Algemeen

- Ondersteuning gemeentelijk natuurbeleid
- Subsidie voor de aankoop van natuurgebieden
- Landschapsteam

Soortgericht

- Bijzonder natuurbeschermingsproject

Habitatgericht

- Beheerovereenkomst perceelrandenbeheer
- Beheerovereenkomst verminderde bemesting voor een betere waterkwaliteit

Lopende initiatieven

geen

S45

Opvolgings- en evaluatiemogelijkheden

Opvolgen grondwaterpeil

- Meten van de grondwaterstand gedurende minimum 1 jaar d.m.v. het plaatsen van vaste grondwaterpeilbuizen.
- Uitvoeren van waterkwaliteitsanalyses.

Opnemen van permanente kwadraten

Regelmatige opvolging van de vegetatieontwikkeling op vaste plaatsen met aandacht voor aandeel en ontwikkeling van Goudveil en andere indicatieve en/of vegetatietyperende soorten.

Referenties & verdere informatie

Publicaties

- Econnection (1996). Structuur- en beleidsplan voor de bronbossen in de Vlaamse Ardennen, Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, AMINAL-afdeling Natuur.
- Govaere L. & Vandekerkhove K. (2005). Specifiek biotoop- en soortenbeheer in bossen: methodologische ondersteuning. Deel II : Beschrijvende fiches. Rapport IBW.Bb.R.2005.007. Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer. 165 p.
- Tack G., Van den Bremt P. & Hermy M. (1993). Bossen van Vlaanderen. Davidsfonds. 320 p.
- Van Landuyt W., Hoste I., Vanhecke L., Van den Bremt P., Vercruyse W. & De Beer D. (red.) (2006). Atlas van de Flora van Vlaanderen en het Brussels gewest. Nationale Plantentuin en het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek i.s.m. Flo.Wer vzw. 1007 p.
- Van Miegroet H. & Cole D. (1984). The impact of nitrification on soil acidification and cation leaching in an red alder ecosystem. Journal Environ. Qual. 13. p. 586-590.
- Vincent L., Verbeke W., Van Belle J., De Cock V., Verlinde R., Reheul D., Zwaenepoel A., Van Den Berghe J. & Lievens F. (2006). Technisch vademecum grasland : harmonisch park- en groenbeheer. Afdeling Bos en Groen. Brussel. Belgium. 291 p.
- Weeda E.J., Westra R., Westra CH. & Westra T. (1985). Nederlandse oecologische flora. Wilde planten en hun relaties 1. IVN. Hilversum. 304 p.

Websites

- www.inbo.be/content/page.asp?pid=FLO_florabank
- www.inbo.be/content/page.asp?pid=FLO_atlas
- www.minInv.nederlandsesoorten.nl/Inv.db/Inv.db/i000252.html
- www.soortenbank.nl
- ww.waarnemingen.be

Folders

geen

Advies

- Plantenwerkgroep

